

FAZSI LASZLO

Bírói gondolatok a felismerésre bemutatásról

Hozzászólás

Kollár Balázs: A felismerésre bemutatás elmélete és gyakorlata

Amerikában című tanulmányához.

Belügyi Szemle, 2013/10.

A felismerésre bemutatás akár akként is definiálható lenne, hogy olyan eljárási cselekmény, amelynek *bizonyító ereje* már az elvégzésekor eldőlt, de ennek jelentősége csak a büntetőeljárás *későbbi* szakaszában *válik nyilvánvalóvá*, amikor már nincs lehetőség a rekonstruálására. Más megközelítésben azonban akár úgy is megfogalmazhatjuk a felismerésre bemutatás jelentőségét, hogy talán ez a bizonyítási eljárás világít rá leginkább a nyomozás valódi funkciójára, ami a napjainkban eléggé általános vélekedéssel ellentétben semmi esetre sem a bizonyítás, hanem ennek előkészítése (lenne). Az adott állítás helyességéről való meggyőzősként meghatározható bizonyítás ugyanis értelemszerűen akkor kezdődik, amikor az ügyész igyekszik meggyőzni a bíróságot az általa emelt vád megalapozottságáról, s az ennek eredményét jelentő ítélet meghozatalával fejeződik be. Ennek során az ügyésznek természetesen a nyomozás adataira kell támaszkodnia, így akár a felismerésre bemutatásról készült jegyzőkönyvre is, ha sor került ilyen bizonyítási eljárás lefolytatására, s ennek eredménye alkalmasnak látszik az elkövető kiletének bizonyítására.

Az ítélezési gyakorlat tükrében

Az ítélezési gyakorlat tükrében azonban a nyomozás során elvégzett felismerésre bemutatások lefolytatásuk körülményeire tekintettel *nem mindig alkalmasak* a nyomozó hatóság által *remélt cél elérésére*, aminek a következménye akár felmentő ítélet is lehet. Ez tapasztalataim szerint nem nagy számban, de jellemzően súlyos bűncselekményekkel összefüggésben fordul elő.

Ezek közé az esetek közé tartozik, amikor a bíróság a hetvenéves asszony sérelmére elkövetett erőszakos közöszülés büntette, kifosztás büntette és aljas

indokból elkövetett személyi szabadság megsértésének büntette miatt emelt vád alól azért mentette fel a vádlottat, mert a megvádolását megalapozó *felismerésre bemutatások eredményének megbízhatósága* e bizonyítási eljárások lefolytatásának módjára tekintettel *aggályosnak bizonyult*: „*A fénykép-felvételek alapján ugyanis megállapítható volt az, hogy az elkövetőről előzetesen részletes személyleírást adó és nem bajuszos személyt leíró sértettnek bemutatott három személy közül csak a gyanúsított nem viselt bajuszt, s emellett alkatilag is eltért a másik két férfitől. A további terhelő bizonyítékok jelentő B. F. tanú általi kiválasztás eredményét a városi bíróság szintén aggályosnak találta, mert ezzel kapcsolatban is megállapítható volt az, hogy egymástól szembetűnően eltérő testalkatú személyek kerültek bemutatásra.*”¹

Egy másik ügyben – egy bő évtizeddel később – a városi bíróság által rablás büntette miatt hétévi fegyházbüntetésre ítélt vádlottat érintően a törvényszék alapvetően szintén a felismerésre bemutatás eredményének megbízhatatlanságára hivatkozással hozott *másodfokon felmentő ítéletet*,² amelynek indokai annak ellenére is figyelmet érdemelhetnek, hogy ugyanezen törvényszék egy másik tanácsa a korábbi másodfokú ítélet harmadfokú hatályon kívül helyezése után megismételt másodfokú eljárás során helybenhagyta a büntetőjogi felelősséget megállapító elsőfokú ítéletet, annál is inkább, miután a megismételt eljárásakor a bűnösségével azonos jelentőséget kapott az ártatlanság bizonyíthatóságának kérdése. Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás lényege szerint a 61 éves férfi sértett 2011. május 13-án nagyobb mennyiségű szeszes ital elfogyasztása után a kisváros vasútállomása felé tartott, hogy a lakóhelyére utazzon, amikor 22.30 körül a vádlott megállította, pénzt követelt tőle, majd ököllel, nagy erővel többször arcon ütötte, a földre kerülése után pedig több esetben oldalba rúgta, s végül elvett tőle negyvenezer forintot. A bántalmazás következtében a sértett nyolc napon belül gyógyuló zúzódásos és repesztett sérüléseket szenvedett el az arcán.³ A sértett a történet után 23.30-kor a helyi rendőrkapitányságra ment, ahol dokumentáltan a következő eljárási cselekményekre került sor (*táblázat*).

Az eljárási cselekmények időrendjéből láthatóan a vádlott gyanúsítottkénti kihallgatására a felismerésre bemutatás után került sor, miután ekkor őt

¹ Részletesen lásd Fázsi László: A felismerésre bemutatás szabályainak jelentősége a nyomozás eredményének bírói értékelésekor. *Belügyi Szemle*, 1997/9., 104–107. o.

² A Nyíregyházi Törvényszék Bf.564/2012/9. számú ítélete.

³ A Kisvárdai Városi Bíróság B.303/2011/55. számú ítélete. Részletesen lásd Fedor Anett: A felismerésre bemutatás vizsgálatának fontossága egy rablás tükrében. *Arsboni.hu*, 2013. augusztus 29. <http://arsboni.hu/fedor.html>

Az eljárási cselekmények kronológiája

eljárási cselekmény	
ideje (óra, perc)	tárgya
0.35–1.43	sértett feljelentésének jegyzőkönyvbe foglalása
2.30	ügyeletvezetői utasítás a vádlott előállítására
2.31–3.11	sértett ambuláns ellátása
3.29–3.40	sértett tanúkenti kihallgatása (fénykép-bemutató)
3.45–4.35	a bűncselekmény helyszínének szemléje
12.30–15.10	vádlott előállítása
13.30–15.35	„tárgyszemle” a sértett részvételével
14.57–15.30	felismerésre bemutatás
15.18–15.40	sértett folytatólagos kihallgatása
15.52–16.15	vádlott gyanúsítottkénti kihallgatása

választotta ki a sértett. A felismerésre bemutatás eredményének bizonyító erejét azonban megkérdőjelezi az a körülmény, hogy már ezt megelőzően megtörtént a vádlott fényképének bemutatása, s utólag megnyugtatóan nem ellenőrizhető körülmények között került sor ennek kiválasztására, aminek a dokumentálásakor elmaradt annak tisztázása, hogy a sértett milyen jellegzetességére tekintettel vélte felismerni az általa korábban adott személyleírásától eltérő kinézetű vádlottat a fényképnylévántartás alapján.

Ebben az esetben tehát nem érvényesült a *kriminalisztikai szakirodalom ajánlása*, amely szerint „*azoknak a személyeknek, akik az adott ügyben feltehetően tanúként fognak szerepelni, a bizonyítási eljárásként fogantatosított felismerésre bemutatás előtt nem szabad informális nyomozási cselekmények keretében az azonosítandó [...] személy fényképét bemutatni*”.⁴ A fénykép bemutatásának elengedhetlensége esetén pedig legalább négy személy fényképének bemutatása szükséges, amelynek során: „*A fényképeket egy lapon – a bemutatást megelőzően – hitelesen rögzíteni kell, és azt az adatgyűjtést követően a jelentéshez kell csatolni. A dokumentumokból ki kell tűnjön, hogy kik szerepelnek a fényképen, azokat kiknek mutatták be, és az milyen eredménnyel járt.*”⁵

⁴ Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika I–II*. BM Duna Palota és Kiadó, Budapest, 2004, 818. o.

⁵ Uo.

A *szakmai protokoll* figyelmen kívül hagyásából származó következmények jelentőségét pedig az a körülmény sem negligálhatja, hogy ebben az esetben ennek ellenére végül a terhére rótt bűncselekmény elkövetését mindvégig tagadó vádlott büntetőjogi felelősségének jogerős megállapítására került sor, mert enélkül az összességében mintegy másfél éves pertartam nyilvánvalóan a töredékére rövidülhetett volna.

Az *alapkérdés* azonban természetesen a felismerésre bemutatáskor történő kiválasztás megbízhatósága a bizonyítási eljárás alapjául szolgáló emberi emlékezet természetes hiányosságai miatti megbízhatatlanságára figyelemmel.⁶ Ennek veszélyeit jelzi például az a másik eset, amikor a rablás sértettje által neki bemutatott fénykép alapján határozottan felismert vádlott felmentésére azért került sor, mert a vád szerint általa elrabolt mobiltelefon későbbi használatának nyomon követhetősége folytán elhanyagolható volt annak a valószínűsége, hogy a „felismerésre” tekintettel a rablás elkövetése után rövid időn belül előállított, majd őrizetbe vett vádlott vette el a sértett telefonkészülékét.⁷

A felismerésre bemutatás jövőképe

Ezek az esetek is azt példázzák, hogy a *Kollár Balázs* által jelzett súlyos büntetőjogi relevanciára, illetve a hibázási lehetőségre tekintettel a felismerésre bemutatásnak jóval nagyobb jelentősége van annál, mint amit a kivitelezésük módja tükröz nemegyszer a gyakorlatban napjainkban. Ennek felismeréséhez pedig kétségtelenül közelebb vihet bennünket Kollár Balázs *amerikai módszereket és törekvéseket* bemutató tanulmánya, amelynek végkövetkeztetésével kapcsolatban egy bíró csak az egyetértését juttathatja kifejezésre, annak megjegyzése mellett, hogy a szerző által vázolt ideális jövőkép realitássá válása aligha képzelhető el a nyomozás funkciójának a napi gyakorlatra is kiható tisztázása nélkül, ameddig a nyomozó hatóságok kapacitásának jelentős részét az olyan aprólékos vizsgálódások kötik le, amelyeknek úgyszólván semmi jelentőségük nincs a tevékenységük valóságos eredményessége szempontjából. A jogbiztonság ugyanis természetesen javítható lehet akár felmentő ítéletek meghozatalával is, a legalább ilyen fontos társadalmi értéket jelentő közbiztonság viszont az ilyen bírói döntések nyomán legfeljebb romolhat.

⁶ Részletesen lásd Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen, 2008, 49. o.

⁷ Részletesen lásd Fázsi László: Egy alaptalan elítélés története. Büntügyi Szemle, 2008/1., 57–60. o.